

4. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебник для студ. вузов, обучающихся по пед. и психологическим направлениям и специальностям. – 2-е изд., доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2001. – 383 с.
5. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку (на материале русского языка как иностранного). – М.: Рус. яз., 1989. – 222 с.
6. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам: Учеб. пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высшая школа, 1986. – 103 с.
7. Колегаева И. Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одесса: ОГУ, 1991. – 121 с.
8. Колесникова И.Л., Долгина О.А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. – СПб.: Блиц, 2001. – 223 с.
9. Кривчикова Г.Ф. Методика интерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К.: КНЛУ, 2005. – 338 с.
10. Мурзин Л.Н., Штерн А.С. Текст и его восприятие. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 171 с.
11. English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities. – Kyiv: British Council, Ukraine, 2005. – 107 p.
12. Malamah-Thomas A. Classroom Interaction. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 153 p.

УДК 371

Соловей Л.С.

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ “ІНТУРИСТ” (1960–1980 рр.)

У статті аналізується розвиток міжнародного туризму в Україні у 1960–1980 рр. Автор досліджує іношомовну підготовку працівників системи “Інтурист”.

Ключові слова: іношомовна підготовка, фахівці сфери туризму, міжнародний туризм, іноземна мова.

В статье анализируется развитие международного туризма в Украине в 1960–1980 гг. Автор исследует иноязычную подготовку работников системы “Интурист”.

Ключевые слова: иноязычная подготовка, специалисты сферы туризма, международный туризм, иностранный язык.

The article deals with the international tourism development in Ukrainian RSR in 1960–1980-th. The author of the article researches the problem of foreign language training in “Intourist” system.

Key words: foreign language, foreign language training, tourism staff, international tourism

За сучасних умов глобалізації суспільства, стрімкого розвитку міжнародних туристичних зв'язків зростає потреба у фахівцях сфери туризму, які знають іноземні мови, мають високий рівень готовності до іношомовного професійного спілкування. Володіння іноземними мовами на професійному рівні підвищує

конкурентоспроможність фахівця сфери туризму в умовах євроінтеграції, сприяє його мобільності на світовому ринку праці.

Питання іношомовної підготовки фахівців сфери туризму в навчальних закладах туристичного профілю є предметом досліджень С.Р. Бабушко, М.М. Галицької, Ю.А. Гапон, Л.В. Сакун та ін.

В Україні більшість вищих навчальних закладів туристичного профілю опановує нові підходи до навчання іноземних мов, формування у студентів готовності до професійного іношомовного спілкування. Сьогодні іноземна мова вийшла за межі загальноосвітніх дисциплін і розглядається як одна зі складових професійної підготовки фахівця поряд зі спеціальними туристичними дисциплінами [1, 435].

Аналізуючи досвід підготовки туристичних кадрів, важливо з'ясувати, чи завжди іношомовна підготовка була невід'ємною складовою професійної підготовки працівників сфери туризму в історичній ретроспективі. Спробуємо відповісти на поставлені питання, обмежуючи часові межі нашого дослідження 1960–1980 рр.

Проблеми історії розвитку міжнародного туризму, питання підготовки і підвищення кваліфікації працівників, зокрема системи “Інтурист” – головної державної туристичної організації колишнього Радянського Союзу, досліджували науковці Т.А. Дьорова, В.О. Квартальнов, М.Є. Немоляєва, Т.Г. Сокол, В.К. Федорченко, Л.Ф. Ходорков та ін.

Мета статті – здійснити аналіз шляхів іношомовної підготовки працівників системи “Інтурист” у 1960–1980-х рр.

Діяльність Всесоюзного акціонерного товариства з іноземного туризму у СРСР – ВАТ “Інтурист” – правонаступника Державного акціонерного товариства з іноземного туризму у СРСР при Наркоматі зовнішньої і внутрішньої торгівлі, яке було засноване у 1929 р., займає важливе місце в історії становлення і розвитку міжнародного туризму на теренах України.

Із часу свого заснування і до кінця 40-х років ХХ століття “Інтурист” функціонував, головним чином, як єдина державна туристична організація, що займалася вирішенням усього комплексу питань, пов'язаних із залученням та обслуговуванням іноземних туристів у Радянському Союзі.

У 1960–1980 рр. відбувалося збільшення обсягів міжнародного туризму, зростало його економічне, політичне і культурне значення. Представники робочого класу, молодь соціалістичних і капіталістичних країн, а також країн, що розвивалися, бажали відвідати Радянський Союз, подивитися на першу соціалістичну країну й оцінити досягнення радянських людей. Якщо за перших 10 років існування “Інтуриста” Радянський Союз відвідало 1 млн зарубіжних туристів, то в період з 1971 по 1975 рр. – 15 млн, а з 1975 по 1981 рр. 25 млн іноземних туристів стали гостями СРСР [6, 87–88].

Постійно зростала кількість зарубіжних туристів і в Україні: у 1965 р. республіку відвідало 26 тис. іноземних громадян, у 1976 р. – 527 тис. туристів

[17], а у 1979 р. – 672 тисячі іноземних туристів [18]. Як свідчать архівні документи, у 1980-х рр. Україну щорічно відвідувало понад 500 тис. іноземних туристів [5, 79].

Збільшення обсягів міжнародного туризму вимагало не тільки зміцнення і розвитку матеріально-технічної бази туризму, але й централізації управління. Відповідно до постанови Ради Міністрів СРСР за № 1232 – 51 від 22 серпня 1964 р. і Ради Міністрів УРСР від 15 грудня 1964 р. було створено Управління з іноземного туризму при Раді Міністрів УРСР [10]. Це був союзно-республіканський орган державного управління, який підпорядковувався Раді Міністрів УРСР і Головному управлінню з іноземного туризму при Раді Міністрів СРСР. Основним завданням Управління було забезпечення розвитку всіх видів іноземного туризму в Українській РСР, поширення туризму з республіки за кордон з метою зміцнення контактів радянського народу з народами зарубіжних країн, популяризація серед іноземних туристів досягнень СРСР та УРСР у всіх галузях господарства, підвищення культурного рівня і добробуту радянських людей.

У 1979 р. найбільш популярними серед зарубіжних туристів були такі міста України, як Київ (його відвідали 400 тис. іноземців), Одеса (98 тис.), Ялта (90 тис.), Ужгород (82 тис.), Львів (44 тис.), Чернівці (27 тис.), Запоріжжя (25 тис.), Харків (23 тис.), Рівне (19 тис.) [18].

Протягом 1980 р. Головінтуристом УРСР було розроблено 10 комплексних маршрутів, завдяки чому іноземні гості отримали змогу подорожувати до Жданова, Бердянська, Макіївки, Кременчука, Комсомольська-на-Дніпрі, Кам'янець-Подільського, Меджибіжа, Хотина та ін.

Наприкінці 1980-х рр. ВАТ “Інтурист” СРСР мав близько 800 партнерів у 100 країнах світу, пропонував понад 100 маршрутів до Радянського Союзу з відвідуванням 156 міст країни, мав 28 власних закордонних представництв [4, 232]. У 1985 р. туристичні центри республіки відвідало 1 млн іноземних туристів, серед них 329 тис. гостей із капіталістичних країн. У цілому за п'ятирічку (1981–1985 рр.) 4,5 млн іноземних туристів побували в УРСР [19].

Працюючи на зовнішньому туристичному ринку, “Інтурист” пропонував широкий вибір турів: тури для індивідуалів (стандартні, VIP, “A la cart”, “Stop-overs”); стандартні серійні економічні тури для груп туристів; спеціалізований туризм; гірськолижний туризм; тури мисливські та на рибу ловлю; семінари російської мови; подорожі на міжнародні конгреси, симпозіуми, виставки, кінофестивалі і спортивні змагання, фестивалі мистецтв (“Київська весна” у Києві, “Російська зима” в Москві, “Білі ночі” в Ленінграді), морські та річкові круїзи, а також транзитні тури територією СРСР до Японії та Гонконгу.

З огляду на те, що для всіх співробітників системи “Інтурист” першочерговим завданням була пропаганда радянського способу життя під час спілкування з іноземними гостями, стає зрозумілим, що системі “Інтурист” потрібні були кваліфіковані,

професійні працівники, підготовлені до успішного іншомовного спілкування.

З розвитком інфраструктури міжнародного туризму у СРСР збільшувалась і кількість працівників у системі. Наприкінці 1980-х рр. у системі Держкомінтуриста СРСР працювало 72,3 тис. працівників різного фаху, серед них – 3 тис. гідів-перекладачів, які володіли 25 іноземними мовами [4, 235].

Постійно збільшувалась кількість працівників сфери туризму в Україні. У 1986 р. у ній працювало майже 12 тис. осіб (11890), у тому числі 3100 керівників і фахівців, 604 гідів-перекладачів [20]. Лише у штаті Київського об'єднання “Інтурист” у 1983 р. нараховувалось близько 4 тис. осіб, у тому числі

300 гідів-перекладачів зі знаннями 18 мов [6, 89].

У зв'язку зі специфікою “Інтуриста – робота із зарубіжними туристами – до туристичних кадрів, які працювали в системі, ставилися особливі вимоги: високий професійний рівень, широкий культурний кругозір, висока ідейність і комуністична свідомість, але головною умовою було володіння 2 – 3 іноземними мовами. Ці вимоги було покладено в основу всієї роботи з відбору, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації туристичних кадрів.

Зрозуміло, що особлива увага приділялася вдосконаленню іншомовної підготовки працівників “Інтуриста”. У відділеннях та в агенціях “Інтуриста” були організовані постійно діючі групи з вивчення іноземних мов для різних категорій працівників. Заняття проводилися викладачами Київського державного педагогічного інституту іноземних мов, Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка та інших навчальних закладів з урахуванням рівня мовної підготовки слухачів. Крім власне практичних цілей – розвиток мовних навичок, навчання аудіювання та готовності до спілкування – велика увага приділялася ідейно-політичній спрямованості занять з іноземної мови. Регулярно проводилися політінформації, огляд радянської і зарубіжної періодики: газет “Юманіте”, “Morning Star”, “Worker”, журналів “За рубежом”, “New Times”, “Международное обозрение”, а також радянської преси: газети “Правда”, журналів “Коммунист”, “Политическое самообразование” та ін. Здійснювалися заходи щодо вивчення фахівцями сфери туризму кількох іноземних мов: багато гідів-перекладачів вивчали другу і третю іноземні мови як у відділеннях “Інтуриста”, так і на вечірньому відділенні Київського державного педагогічного інституту іноземних мов, на Державних курсах іноземних мов, в інших навчальних установах.

З метою перевірки рівня володіння іноземними мовами з гідями-перекладачами відділень “Інтуриста” у Київській, Харківській, Кримській, Одеській і Львівській областях у 1966 р. було проведено спеціальний іспит. Результати іспиту були задовільними: з 192 штатних гідів-перекладачів цей іспит успішно склали 155 осіб, що становило 80,7%. Як свідчать архівні документи, найкращий показник 89,5% мали працівники Київського відділення

“Інтурист”, а найнижчий – 63,0% – працівники Кримського відділення [7].

Від інших співробітників системи “Інтурист” – працівників готелів, ресторанів, автогосподарств тощо – також вимагали знання іноземних мов і всіляко заохочували їх до цього. Протягом 1966 р. з 910 працівників готелів і ресторанів системи “Інтурист” 447 осіб відвідували заняття з вивчення іноземних мов, які проводилися на Державних курсах іноземних мов, у школах робочої молоді, на курсах при Будинках культури. 102 особи у тому ж році після закінчення курсу навчання успішно склали іспит з іноземної мови. Решта слухачів продовжили навчання в наступному навчальному році [8].

Здійснене нами вивчення архівних документів дало змогу зробити висновок, що у 1966 р. відсоток працівників готелів і ресторанів системи “Інтурист”, які володіли іноземною мовою, був невисоким – лише 25% [9]. Так, з 279 працівників готелю “Інтурист” відділення ВАТ “Інтурист” у м. Київ лише 41 особа володіла іноземними мовами, що становило 14,7% (підраховано автором). Ще 22% штатних співробітників – 16 працівників готелю, 20 працівників ресторану, 2 водії вивчали іноземні мови протягом 1966–1967 навчального року [12].

Набагато кращі показники в цей період були в іншому готелі відділення ВАТ “Інтурист” – “Дніпро”, де з 156 працівників готелю і 65 працівників ресторану 66 осіб володіли іноземними мовами, що становило майже 30% від загальної кількості штату (підраховано автором), а всі інші співробітники готелю протягом поточного навчального року відвідували заняття з іноземних мов [14].

Працівники готелю і ресторану “Дніпро” навчалися на курсах іноземних мов без відриву від виробництва. Було сформовано 8 навчальних груп (6 груп для вивчення англійської мови, 2 групи – німецької мови) [15]. Під час формування груп урахувався рівень знань слухачів, тому кількість осіб у групах не була однаковою і різнилася від 10 осіб до 32 осіб [16].

Заняття, як правило, проводили викладачі Київського державного педагогічного інституту іноземних мов один раз на тиждень тривалістю 2 академічні години. Навчання відбувалося за навчальним посібником, рекомендованим відділом підготовки і підвищення кваліфікації кадрів Правління ВАТ “Інтурист”. Після закінчення навчального року до складання іспиту з іноземної мови допускалися лише ті слухачі, які отримали рекомендацію викладача, інші ж продовжували навчання. Наприклад, протягом 1966 р. 27 працівників готелю “Дніпро” і готельного ресторану було рекомендовано до складання іспиту, а 36 осіб продовжили навчання. У січні 1967 р. лише 14 з них (6 офіціантів і 8 покоївок) було рекомендовано до складання іспиту з іноземної мови [13].

Постійно підвищувався професійний рівень викладання іноземної мови. На заняттях використовувалися технічні засоби, приділялася значна увага популяризації і впровадженню

передового досвіду викладання іноземних мов. Так, наприклад, у Кримському об’єднанні вперше почали проводити заняття в лінгафонних кабінетах, що сприяло розвитку і вдосконаленню мовних навичок слухачів курсів, передусім давало їм змогу слухати і розуміти носіїв мови.

Слухачі курсів іноземних мов до відвідування занять ставилися відповідально і творчо. З метою підвищення ефективності навчання вони неодноразово зверталися до відділу кадрів Управління з іноземного туризму при Раді Міністрів УРСР з пропозиціями щодо кращого забезпечення слухачів навчальними посібниками з іноземних мов, запровадження закордонних відряджень для гідів-перекладачів для практики спілкування з носіями мов [13].

Особливо зросла потреба у фахівцях зі знанням іноземних мов наприкінці 1970-х рр., коли країна готувалася до проведення Олімпіади-80, а м. Київ – до прийняття гостей олімпійського футбольного сезону. Для забезпечення надійного резерву гідів-перекладачів 340 студентів Київського державного університету і Київського державного педагогічного інституту іноземних мов пройшли спеціальну підготовку з фахівцями “Інтуриста”. Викладачі столичного педінституту іноземних мов уклали посібник “Олімпіада-80”, який було видано чотирма мовами – англійською, французькою, німецькою, іспанською [11].

Організації-замовники: “Інтурист”, БММТ “Супутник”, Рада з туризму та екскурсій, управління громадського харчування й управління внутрішніх справ розробили для підготовки майбутніх гідів-перекладачів різноманітні матеріали: методичну розробку екскурсій по Києву рідною мовою на теми: “Київ – спортивний”, “Київ передолімпійський”; лексичні розробки німецькою мовою з профспілковою лексикою; зразки орієнтовного меню для іноземних туристів рідною мовою, методичну розробку для підготовки офіціантів і метрдотелів з обслуговування іноземних гостей Олімпіади німецькою і французькою мовами, розмовник для студентів навчального закладу управління внутрішніх справ.

На курсових заняттях широко використовувалися технічні засоби і різні види роботи: аудіювання оригінальних текстів, перегляд й обговорення фільмів іноземною мовою. Слухачі, працюючи самостійно, мали можливість слухати тексти екскурсій, записані на плівку магнітофона досвідченими викладачами. У кінці семестру методична комісія, викладач групи та представники організації-замовника приймали у слухачів іспит.

Проаналізувавши іншомовну підготовку, що існувала в системі “Інтурист” в Українській РСР у 1960–1980-х рр., ми дійшли висновку, що і керівництво, і працівники системи усвідомлювали важливість професійного володіння фахівцями туризму іноземними мовами і приділяли цій справі належну увагу. Завданням іншомовної підготовки в той час було навчити слухачів вільно спілкуватися, вести дискусію з іноземними туристами на економічні

і політичні теми, показуючи при цьому високий рівень ерудиції і культури.

Усім працівникам системи “Інтурист”, які бажали вивчати іноземні мови чи удосконалювати свої знання, така можливість давалася. Найбільш популярними формами організації навчання були практичні заняття та екскурсії іноземною мовою. Для більшої ефективності навчання на заняттях застосовувалися технічні засоби (телебачення, магнітофони), організовувалися дискусії, бесіди, рольові ігри, проводився контроль відвідування і контроль засвоєння знань.

Проте були і недоліки у справі іншомовної підготовки фахівців сфери туризму, пов’язані з відсутністю спеціальних посібників з іноземних мов для різних категорій туристичних кадрів: працівників готелів, ресторанів, водіїв, бухгалтерів та ін.; відсутністю широкої практики спілкування з носіями мови у певних категорій (водії, покоївки, повари, кондитери та ін.); обмеженою можливістю відвідувати країни, мови яких вивчалися.

Проаналізувавши зміст іншомовної підготовки, організаційні форми навчання, методи навчання, уважаємо, що іншомовна підготовка працівників системи “Інтурист” у 1960–1980-х рр. проводилася в цілому на належному рівні і сприяла зміцненню міжнародного авторитету системи “Інтурист”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабушко С.Р. Іноземна мова як засіб підвищення конкурентоздатності та мобільності сучасного фахівця туристичної індустрії // Туристично-краєзнавчі дослідження: Збірник наукових статей. – К., 2005. – Випуск 6. – С. 434–447.
2. Галицька М.М. Формування у студентів вищих навчальних закладів сфери туризму готовності до іншомовного спілкування: Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 2007.
3. Гапон Ю.А. Специфіка дисципліни і фактори, що визначають зміст навчання іноземної мови професійної спрямованості // Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України: Зб. наук. статей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 23–24 грудня 2003 р. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2003. – С. 40–49.
4. Сокол Т.Г. Характеристика структури туристичної галузі СРСР у 70–80-х рр. ХХ ст. // Туристично-краєзнавчі дослідження. – К.: КМ-Трейдінг, 1998. – Випуск 1. – Ч. II. – С. 230–250.
5. Федорченко В.К. Теоретичні і методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: (Монографія) / За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2004. – 472 с.
6. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.
7. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 4.
8. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 7.
9. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 8.
10. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 33.
11. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 114.
12. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 164.
13. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 25. – Арк. 165.
14. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 13, 17.
15. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 18.
16. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 26. – Арк. 18, 19.
17. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 253. – Арк. 12.
18. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 379. – Арк. 15.

19. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 591. – Арк. 16.
20. ЦДАВО. – Ф. 4672. – Оп. 1. – Спр. 591. – Арк. 38.

УДК 378.147

Ставицька Т.Є., Голуб Л.П.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ПАРАЛІНГВІСТИЧНИХ КОМПОНЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються особливості паралінгвістичних компонентів у процесі безпосередньої комунікації.

В статтє рассматриваются особенности паралингвистических компонентов в процессе непосредственного общения.

The article deals with the peculiarities of paralinguistic components in the process of communication.

Відомо, що мова є найважливішим засобом людського спілкування, невід’ємною частиною соціального існування людей. Без комунікації неможлива будь-яка людська діяльність. Є.І. Пассов уважає, що “спілкування є способом підтримки життєдіяльності людини як особистості” [2, 7]. Кожна людина зацікавлена в тому, щоб уміти правильно й гарно говорити, оскільки це дає змогу встановлювати добрі відносини з людьми в різних життєвих ситуаціях. Для цього потрібні три основні передумови: володіти технікою мовлення, знати головні психологічні засади відносин між людьми і, що найголовніше, – мати що сказати.

Мовленнєва комунікація – це форма соціальної взаємодії між людьми, що супроводжується обміном інформаційних цінностей. Для того щоб комунікація стала успішною, треба, насамперед, визначити соціальну роль свого співрозмовника, а також його лінгвістичну компетенцію з тим, щоб вплинути на слухача певним чином.

Правильний вибір та організація мовного матеріалу багато в чому залежить від:

- 1) цілей мовлення;
- 2) соціального статусу слухачів;
- 3) їх взаємовідносин;
- 4) віку, статі, характерних особливостей тощо;
- 5) ситуації, в якій комунікація відбувається.

Щоб діставати задоволення від спілкування, необхідно говорити завжди тактовно, цікаво, своєю мовою впливати на слухачів, уміти переконати людину або ж просто розважати її, уміти говорити зі знайомими і з незнайомими людьми, з молодими й людьми похилого віку, з рівними собі й високопоставленими, з людьми, які симпатизують нам, і з тими, хто проти нас, уміти говорити вдвох, утрюх і в більших групах, навіть перед широким загалом – словом, уміти своєю мовою здобувати прихильність людей.

Мовленнєва комунікація регулюється певними правилами, але найважливішими з них є такі: